

První let Liberatorů dopadl tragicky, osmičlenná posádka i s velitelem 311. peruti Breitcetlem se nevrátila

20.8.2023 - | Vojenský historický ústav Praha

První let čtyřmotorového letounu Liberator, kterým byla vyzbrojena 311. bombardovací peruť RAF, nedopadl dobře.

Nevrátil se z protiponorkového hlídkového letu nad Biskajským zálivem, k němuž startoval z letiště Beaulieu. Na palubě bylo 8 členů posádky včetně velitele celé peruti W/Cdr Jindřicha Breitcetla, DFC.

Kompletní posádka, které před 80 lety zmizela beze stopy nad Biskajským zálivem:

21. 8. 1943	311. čs. bombardovací peruť	Liberator GR.Mk.V BZ780 (O)	W/Cdr Jindřich Breitcetl, DFC	nezvěstný
F/O František Fencel nezvěstný				
F/O Eduard Pavelka nezvěstný				
P/O Emilián Mrázek nezvěstný				
F/Sgt Michal Pizúr nezvěstný				
Sgt Josef Felkl nezvěstný				
F/Sgt Jozef Halada nezvěstný				
W/O Vilém Jakš nezvěstný				

Ztrátě tohoto letounu se ve své knize Na nebi hrdého Albionu (4. a 7. část) věnoval historik a ředitel historicko-dokumentárního odboru Vojenského historického ústavu Praha PhDr. Jiří Rajlich, Ph.D.

Z knihy Na nebi hrdého Albionu:

Nevrátil se z protiponorkového hlídkového letu nad Biskajským zálivem, k němuž startoval z letiště Beaulieu v 09.47. Jednalo se o první operační let 311. čs. bombardovací peruti na nových Liberatorích (předtím operovala s dvoumotorovými Wellingtony). Naposledy byl zaměřen leteckou kontrolou 19. skupiny v 18.19 při návratu v pozici přibližně 220 km západoseverozápadně od Brestu čili cca 130 km jihozápadně od ostrovů Scilly (49.00 severní šířky, 07.16 západní délky).

Příčina zmizení osádky tehdy zůstala nevyjasněna, i když možnost sestřelení letounu při zpátečním letu se nedala vyloučit již tehdy. Ve svých pamětech to alespoň naznačuje S/Ldr Václav Korda, DFC (), jenž při bojové premiéře Liberatorů u 311. peruti pilotoval druhý Liberator BZ775 (G), s nímž odstartoval z Beaulieu necelou půl hodinu po W/Cdr Breitcetlovi, v 10.15. Uvádí i některé další pozoruhodné okolnosti:

[sic]

[římskokatolický kněz S/Ldr ThDr. František Pouchlý před válkou jako páter Basil patřil ke kapucínskému řádu v Praze]

Čs. styčný důstojník u , G/Cpt Alois Kubita, CBE, tehdy na premiérové nasazení čs. Liberatorů letěl v

roli palubního střelce v osádce onoho druhého Liberatoru BZ775 (G) S/Ldr Václava Kordy, DFC. Podobně jako ostatní také G/Cpt Kubita předpokládal, že se Breitcetlovi muži stali obětí nepřátelských dálkových stíhačů. Sám si po přistání do deníku heslovitě poznamenal:

A u data 23. 8. 1943 si do deníku zapsal: Po několika dnech, 27. 8. velitel John C. Slessor, KCB, DSO, MC s lítostí sdělil G/Cpt Kubitovi:

Ve skutečnosti, podle německých záznamů Breitcetlův Liberator nesestřelily jednomotorové jednomístné Focke-Wulfy Fw 190, nýbrž dvoumotorové a dvoumístné dálkové stíhačky Messerschmitt Bf 110G-2 od II./ZG 1, operující z Brestu. Tato jednotka se na atlantické pobřeží přesunula dva týdny předtím z Itálie, aby operovala proti britským protiponorkovým letounům v prostoru Biskajského zálivu a Breitcetlův Liberator byl jejím vůbec prvním úspěchem na novém působišti. Podle německého hlášení byl sestřelen v 19.20 něm. času (18.20 britského) v kvadrátu 9968/14 West, což zhruba odpovídá poslední zaměřené pozici (Biskajský záliv, přibližně 240 km západoseverozápadně od Brestu). V německých záznamech je úspěch uváděn jako , který byl přiznáván zpravidla tehdy, když mezi útočícími piloty nedošlo k dohodě, kdo opravdu letoun sestřelil. Z toho plyne, že Breitcetlova osádka musela čelit přesile „stodesítek“. Nelze vyloučit, že konkrétním pilotem, který Liberator sestřelil, byl Lothar Uhlig.

Na druhou stranu se z téhož boje nevrátil Messerschmitt Bf 110G-2 (W.Nr. 6406, S9+GN) od 5./ZG 1 osádky ve složení Uffz. George Planer a Uffz. Horst Hofmann. Lze oprávněně předpokládat, že se stal obětí Breitcetlových střelců:

popisuje uvedenou ztrátu velitel roje () Gottfried Kayll od 5./ZG 1. My jen dodejme, že Oblt. Gottfried Kayl, jenž útok na Liberator vedl, byl sestřelen o měsíc později, 24. 9. 1943 v boji s čs. Spitfiry v okolí Brestu.

1. peruť tak ztratila osm statečných a vynikajících mužů – dva Slováky a šest Čechů – v čele se samotným velitelem peruti. W/Cdr Breitcetl, DFC, jenž stál v čele jednotky od února 1943, měl za sebou rovných 50 bojových akcí, z toho 45 nočních bombardovacích. Nestávalo se zase tak často, aby velitel operační peruti padl v boji. V dopise adresovaném exilovému ministrovi zahraničí Janu Masarykovi velitel *Coastal Command* A/M Sir John C. Slessor, KCB, DSO, MC, neváhal Breitcetlovu ztrátu označit za „*krutou ránu pro 311. peruť*“ a „*těžkou ztrátu pro RAF*“ a nezvěstného důstojníka označil za „*jednoho z nejlepších velitelů u Coastal Command*“. Ve stejném duchu inspektorovi čs. letectva, A/V/M Karlu Janouškovi, KCB, kondolovoval Ředitel pro součinnost spojeneckého letectva (DAFL) na *Air Ministry*, *Air Commodore* Frank Beaumont, jenž Breitcetla označil za „*nepochybně jednoho z nejlepších pilotů*.“

Breitcetlův velmi zkušený druhý pilot, F/O Fencel, jenž začínal jako poddůstojník, patřil rovněž ke starým a velice zkušeným veteránům; do bojové akce vzlétl dokonce v 55 případech (z toho bylo 40 bombardovacích). Nejstarší člen osádky, „již“ pětatřicetiletý a velice úspěšný palubní střelec, F/Sgt Halada, měl na kontě 54 bojových akcí, z toho 8 bombardovacích (zvláště se vyznamenal 27. 7. 1942 při útoku na ponorku U-106. Kapitán S/Ldr Josef Stránský ji zasáhl přesně svrženou hlubinnou náloží, zatímco Halada velice přesnou palbou umlčel její protiletadlový kanón – první důstojník U-106, Günter Wissmann, byl zabit a sám velitel ponorky, Hermann Rasch utrpěl zranění). Nejmladší člen osádky, 22letý radiotelegrafista P/O Mrázek, byl bratrem velitele Exeterského (československého) stíhacího křídla, W/Cdr Karla Mrázka, DSO, DFC, a měl za sebou již 24 bojových akcí. Ani navigátor F/O Pavelka a radiotelegrafisté F/Sgt Pizúr a Sgt Felkl nepatřili k úplným „zelenáčům“.

Řadu osmi zmařených životů uzavíral palubní střelec W/O Vilém Jakš, před válkou vynikající boxer a několikanásobný mistr republiky ve střední váze (1933-1936), jenž roku 1935 v pařížském dokonce

bojoval ve finále mistrovství světa (bojoval zde s Francouzem Marcelem Thilem, který z boje vyšel jako vítěz, neboť ve 14. kole Jakše „vzdal“ vlastní manažer Krassowski, jenž hodil do ringu ručník). Již před téměř třemi lety, 10. 9. 1940 patřil k těm, kteří operační činnost Třistajedenáctky zahajovali. Dnes však v ringu nad Biskajským zálivem podlehl. Zajímavostí je, že se Vilém Jakš stal předobrazem postavy boxera Vildy Jakuba, hlavního hrdiny filmu Pěsti ve tmě režiséra Jaroslava Soukupa z roku 1986.

Přes veškeré pátrání těla těchto osmi letců vody Atlantiku nevydaly. Protože nemají hroby, jsou jejich jména uvedena na památníku v Runnymede, na mramorových panelech č. 118 (W/Cdr Breitcetil), 119 (F/Lt Fencl), 128 (F/O Pavelka), 132 (P/O Mrázek), 134 (W/O Jakš), 136 (F/Sgt Halada), 138 (F/Sgt Pizúr) a 149 (Sgt Felkl).

<https://www.vhu.cz/prvni-let-liberatoru-dopadl-tragicky-osmiclenna-posadka-i-s-velitelem-311-peruti-breitcetlem-se-nevratila>